

Saturs

Priekšvārds.....	5
Ziņas par autoriem	6
Ievads	8
I daļa. Mediācijā izmantoto jēdzienu un terminu skaidrojums	11
II daļa. Testi mediatoriem	41
Tests Nr.1. Mediācijas termini/jēdzieni un tiesiskais regulējums	41
Tests Nr.2. Mediācijas principi. Mediatora ētika	46
Tests Nr.3. Bērnu tiesību aizsardzība mediācijā.....	53
Tests Nr.4. Mediācijas process un mediācijas rezultāts	58
Tests Nr.5. Mediatoru sertifikācija. Sertificēti mediatori	63
Tests Nr.6. Tiesas ieteikta mediācija. Tiesvedība un mediācija	68
Tests Nr.7. Izlīgums kriminālprocesā.....	72
III daļa. Lomu spēles un vingrinājumi	79
Ko nozīmē būt labam mediatoram?	
Kā mediatora personiskās kvalitātes iespaido mediāciju?.....	79
1. lomu spēle. Basketbola kluba vadītājs un sporta zāles izīrētājs.....	82
Lomu spēles analīzes vingrinājums.....	84
Lomu spēles analīzes paraugs	84
2. lomu spēle. Brāļa un māsas strīds par mājas apsaimniekošanu: manipulācijas	86
Manipulācijas mediācijā: kā tās atpazīt un vadīt.....	87
Manipulatoru un manipulācijas upuri raksturo.....	88
Kā izvairīties no šīm lomām?	89
Kā pazīt manipulāciju un neļauties manipulācijai	89
3. lomu spēle. Ģimenes mediācija: karstās emocijas	90
Emocijas mediācijā.....	91
4. lomu spēle. Mediācija kriminālprocesa ietvaros	93
Izlīgums un taisnīguma atjaunošanas process	94

5. Iomu spēle. Komercediācija	97
Atbalsta personas mediācijā	99
6. Iomu spēle. Darba strīds: homoseksuālisms	100
Komediācija: priekšrocības un riski	101
7. Iomu spēle. Īres strīds: persona ar īpašām vajadzībām	102
Derīgas frāzes un jautājumi mediācijas procesā	103
8. Iomu spēle. Skolas mediācija: atbalsta personu līdzdalība	105
Bērni kā mediācijas puses	106
9. Iomu spēle. Ģimenes strīds, atkarības: kontrole, līdzatkarība	107
Konflikta diagnostika un vingrinājumi	109
Jautājumi sev, diskusijai pašpalīdzības, mācību, atbalsta grupās, lekcijās	110
10. spēle. Mantojuma strīds: akūta nāve	111
Apzinātība un apzinātības vingrinājumi	113
Pielikumi	115
1. Normatīvie tiesību akti	117
Mediācijas likums	117
Mediatoru sertifikācijas un atestācijas kārtība (Ministru kabineta 05.08.2014. noteikumi Nr.433)	126
Izlīguma procesa noteikumi (Ministru kabineta 19.06.2018. noteikumi Nr.347)	142
Kārtība, kādā apmāca un sertificē brīvprātīgā darba veicējus izlīguma procesa organizēšanai un vadīšanai (Ministru kabineta 19.06.2018. noteikumi Nr.346)	154
2. Mediatoru ētikas kodeksi	159
Sertificētu mediatoru ētikas kodekss	159
Eiropas mediatora rīcības kodekss	163
3. Dokumentu paraugi	166
Līgums ar mediatoru	166
Apliecinājums par mediācijas rezultātu	171
Vienošanās	172
4. Sagatavošanās anketa ģimenes mediācijai	173

Priekšvārds

Strīdi, gribot negribot, ir daļa no dzīves. Tādēļ katrā modernā sabiedrībā ir nepieciešami atbilstoši un noderīgi strīdu risināšanas procesi. Ar Mediācijas likuma pieņemšanu 2014.gadā Saeima spēra lielu soli, lai vienkāršotu un paātrinātu strīdu risināšanu Latvijā. Likums ir īss un kodolīgs, un kad tiks pilnīgi īstenots, atvieglinās tiesu darbu. Bet tāpat, kā tas ir ar visiem jaunpieņemtajiem likumiem, lai likumu pilnībā saprastu un pārzinātu, ar likuma lasīšanu vien nepietiek. Ir vajadzīga papildu informācija, kas likumu izskaidro.

To sistemātiski un loģiski paveikušas autore Zīle Gereiša, Līga Kirstuka un Evija Kļave šajā grāmatā, kur visi būtiskie mediācijas jēdzieni soli pa solim izskaidroti un analizēti viegli uztveramā valodā kopā ar mediācijas prakses apgūšanā obligātām, Latvijas apstākļiem piemērotām, lomu spēlēm.

Autore pašas grāmatu vērtē kā piemērotu mediatoru apmācībām. Manuprāt, grāmatu varēs izmantot arī plašāka sabiedrība: cilvēki, kuri nevēlas kļūt par profesionāliem mediatoriem, bet gan vēlējas integrēt mediāciju savā esošajā pieredzē vai darba situācijās. Tie varētu būt, piemēram, skolotāji, administratori, policijas darbinieki un sabiedrisko organizāciju pārstāvji. Katrā ziņā šī grāmata būs īpaši svarīgs palīglīdzeklis mediācijas tapšanai par nozīmīgu strīdu izšķiršanas metodi Latvijā.

Jānis Bolis,
jurists un mediators

Ziņas par autoriem

foto: Zane Gereiša

Zīle Gereiša kopš 1999.gada strādā Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē. Kopš 2004.gada Juridiskās fakultātes Juridiskās prakses un palīdzības centra direktore. Ieguvusi sociālo zinātņu maģistra grādu jurisprudencē un socioloģijā, mācījusies atbalsta un specializācijas grupu vadīšanu.

Jau desmito gadu Latvijas Universitātē lasa lekcijas par mediāciju – studiju kurss "Mediācijas pamatprincipi un prakse". Kopš 2009.gada praktizējoša mediatore, biedrības "Mediacija & ADR" biedre, kā arī šīs biedrības apmācību kursu lektore. Vairākus gadus bijusi sertificēta Valsts probācijas dienesta brīvprātīgā izlīguma starpniece. 2014.gada oktobrī piedalījusies pirmās tiesu mediatoru sertifikācijas un atestācijas komisijas sastāvā.

Zīle Gereiša ir 2015.gadā izdotās grāmatas Jānis Bolis, Zīle Gereiša "Mediācija un sarunas" līdzautore. Jau sesto gadu turpina vadīt prakses – atbalsta grupas mediatoriem, trenējot topošo un esošo mediatoru prasmes un atbalstot mediatorus viņu sarežģītajās mediatoru gaitās.

foto: Andris Ozols

Līga Kirstuka, juriste, bērnu tiesību speciāliste un sertificēta mediatore. Darbojas kā praktizējoša mediatore Tieslietu ministrijas un Sertificētu mediatoru padomes īstenotajā projektā "Bezmaksas mediācija ģimenes strīdos" un "Mediācijas galdi tiesās", kā arī kā *pro bono* mediatore Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Juridiskās prakses un palīdzības centrā. Kopš 2009.gada lasījusi lekcijas par cilvēktiesību/bērnu tiesību problemātiskajiem aspektiem dažādu mācību kursu ietvaros Rīgas Stradiņa universitātē un Latvijas Universitātē, kā arī Latvijas Pašvaldību mācību centrā, speciālistiem sniedzot speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā. Plašu praktisko pieredzi izlīgumu veicināšanā guvusi, 9 gadus strādājot par juristi vienīgajā neatkarīgajā cilvēktiesību institūcijā Latvijā – Valsts cilvēktiesību birojā (2004.–2006.) un Tiesībsarga birojā (2007.–2013.), kā arī šajās institūcijās vadījusi Bērnu tiesību struktūrvienību. Piedalījusies

normatīvo aktu izstrādes un saskaņošanas procesā Latvijas Republikas Saeimā un Ministru kabinetā, tostarp par priekšlikumiem saistībā ar mediācijas tiesisko regulējumu. Īpaša interese par komercmediāciju, ģimenes strīdu mediāciju, kā arī par bērnu kā mediācijas dalībnieku un šāda mediācijas procesa tiesiskajiem un praktiskajiem aspektiem.

foto: Andris Ozols

Evija Kļave, socioloģe un politikas analītiķe, sertificēta un praktizējoša mediatore, piedalās Tieslietu ministrijas un Sertificētu mediatoru padomes projektā "Bezmaksas mediācija ģimenes strīdos", brīvprātīgā starpniece izlīgumos, ko vada Valsts probācijas dienests, Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Juridiskās prakses un palīdzības centra brīvprātīgā mediatore. Ieguvusi socioloģijas doktores zinātnisko grādu politikas socioloģijā. Kopš 2000.gada strādā nodibinājumā *Baltic Institute of Social Sciences* kā vadošā pētniece. Līdz šim vairāku socioloģisku publikāciju autore par tādām tēmām kā etniskās attiecības, starpkultūru dialogs, migrācijas procesi, izglītības un valodas politika, valodu konflikti. Specializējusies kvalitatīvajās pētniecības metodēs, pētot nozīmju, vērtību, attieksmju, priekšstatu un diskursu veidošanos, to ietekmi uz cilvēka izvēlēm un rīcību.

Ievads

Mediācija kā alternatīvs domstarpību risināšanas veids arvien attīstās un nostiprinās Latvijā. Mediatoru izglītošana ir viens no būtiskiem priekšnosacījumiem, lai varētu nodrošināt kvalitatīvu mediācijas pakalpojumu ikvienam, kurš ir gatavs uzņemties atbildību par strīdus situāciju, kurā ir nonācis. Ideja par šādas grāmatas sagatavošanu radās, gatavojoties mediatoru sertifikācijas pārbaudījumam un saprotot nepieciešamību pēc tāda mācību materiāla, kurā vienkopus ir gan teorētiskā informācija: uzdevumi (testi) par tiesisko regulējumu, jēdzienu un terminu skaidrojums, mediācijas dokumentu paraugi, gan arī praktiskie vingrinājumi, lomu spēles un to analīzes paraugs, ar kura palīdzību trenēt un attīstīt mediatora prasmes un iemaņas.

Mediatoru izglītošanu Latvijā veic dažādas institūcijas un organizācijas – vairākās Latvijas valsts un privātajās augstskolās ir iespēja izvēlēties studiju kursu par mediāciju. Mediatoru apmācības organizē un vada nevalstiskās organizācijas, kā arī privātie mediācijas un mediatoru izglītības pakalpojumu sniedzēji. Mediatoriem noderīgas prasmes un zināšanas iespējams apgūt arī Valsts probācijas dienesta apmācībās brīvprātīgajiem izlīguma starpniekiem. Sertificētu mediatoru izglītības prasības definē 2014.gada 5.augusta Ministru kabineta noteikumi Nr.433 "Mediatoru sertifikācijas un atestācijas kārtība", aptverot tādas jomas kā mediācijas teorētiskie pamati un tiesiskais regulējums, konflikta analīzes un apstrādes veidi, metodes un paņēmieni mediācijā, mediatora ētika un mediācijas procesa principi, bērnu tiesību aizsardzība.

Mācību grāmatai tāpat kā mediatoru sertifikācijas eksāmenam ir trīs daļas. Pirmās divas daļas ir vairāk orientētas uz zināšanu pilnveidošanu par mediācijas teorētiskajiem pamatiem un tiesisko regulējumu. Pirmajā daļā ir apkopoti mediācijā plaši lietoti jēdzieni un termini, kuru skaidrošanā izmantoti gan tiesību akti, gan mācību literatūra un avoti mediācijā. Otrajā daļā ir piedāvāti teorētisko zināšanu pārbaudes testi ar vairāk nekā 100 jautājumiem, kuri ir pielīdzināti tiem testiem, kādus pilda sertificētu mediatoru kandidāti, kārtojot sertifikācijas pārbaudījumu. Trešajā daļā ir atrodamas desmit lomu spēles. Katra no tām ir kā neliels izaicinājums mediatora spēju pārbaudei, kā arī katrai no tām ir pievienots teorētisko zināšanu materiāls vai praktisks vingrinājums konkrētu prasmju attīstīšanai, kā, piemēram, mediācijas pušu pozīciju, interešu, vajadzību un emociju noteikšanai, konflikta diagnosticēšanai, mediatora apzinātības attīstīšanai u.c.

Šī grāmata ir paredzēta ne tikai topošajiem mediatoriem mācību procesā un gatavojoties sertifikācijas pārbaudījumiem, bet arī ikvienam speciālistam, kurš savā profesionālajā darbībā tieši vai netieši iesaistās domstarpību risināšanā – juristiem, tiesnešiem, izlīguma starpniekiem, sociālajiem darbiniekiem un pedagogiem, psihologiem u.c., jo tieši šie speciālisti ir tie, no kuriem strīda puses visbiežāk uzzina par mediāciju un tās iespējām.

Liels paldies visiem tiem, kas palīdzējuši grāmatas tapšanā, laipni ļaujot izmantot līdz šim npublicētos mācību materiālus, daloties savā pieredzē par mediācijas gadījumiem, lomu spēlēm un sniedzot profesionālu un morālu atbalstu, īpašs paldies Leldei Kāpiņai, Zanei Gereišai, Ullai Zumentei-Steele, Ilzei Dzenovskai, Diānai Ziediņai, Ivetai Dārzniecei un autoru ģimenēm.

Lai grāmata rada jaunus izaicinājumus mediācijas attīstībai Latvijā un sniedz iespēju ikvienam pilnveidoties kā mediatoram, palīdzot veidot saskanīgas un mierpilnas savstarpējās attiecības.